

Een onderzoek naar de oorzaak van het "Niemandland"

Hoe kwam het eigenlijk dat er in Scherpenzeel in de laatste oorlogsdagen sprake was van een "niemandland"?

Deze situatie is misschien wel de belangrijkste context in het dagboek van de heer Bakker en daarom deden Chris Sangers en Piet Valkenburg onderzoek naar de oorzaak van het "Niemandland" in Scherpenzeel.

De winter van 1944 op 1945 was ongekend streng. Ondanks dat er door Geallieerde vliegtuigen wittebrood werd gedropt werden met name de inwoners van de grote steden in Nederland geteisterd door deze hongerwinter. De winter duurde ook ongekend lang. Nog tot in april 1945 was het bar koud. In het nog steeds bezette Westen van Nederland was de brandstof al op en men haalde overal het hout voor brandstof vandaan : spoorbielzen, hout uit leegstaande gebouwen, alles moest er aan geloven. Middels kilometerslange hongertochten probeerde men bij boeren in het midden en oosten van het land nog wat te eten te bemachtigen.

Eind april zien de Geallieerden in dat er inderdaad noodhulp in gang moet worden gezet. Een bijeenkomst met belangrijke heren wordt georganiseerd. Van 28 tot en met 30 april 1945 vindt deze zogenoemde voedsel-conferentie plaats in het schoolgebouw van de Sint Jozefschool achter de katholieke kerk in Achterveld. Naast de kerk legertenten een belangrijke onderwerpen overeenkomst voor een voedsel-transporten naar Het eerste gesprek van duurde ongeveer vier uur. Mercedes met (nog) een kort daarvoor door leden gevorderd van niemand Prins gegeven. Volgens ontgaan toen hij zag wie de Prins Bernhard: "Wij daar aan en het is de ik de verjaardag van mijn dermate vol van wat ons te doen stond dat mijn officieren en ik daar niet aan hebben gedacht." Bernhard vertelde dit in de NTS serie "De Bezetting" met Lou de Jong.



was door de Canadezen met commandopost ingericht. tijdens deze conferentie waren een mogelijke wapen-stilstand en de het hongerende West-Nederland. deze conferentie, op 28 april 1945, Prins Bernhard arriveerde in een Duits kenteken. Deze Mercedes was van de Binnenlandse Strijdkrachten minder dan Seyss-Inquart en aan de Prins Bernhard was Seyss-Inquart nieuwe eigenaar van de auto was. kwamen dus op die dertigste april eerste keer geweest sinds 1936 dat vrouw ben vergeten, want we waren



Prins Bernhard arriveert op 30 april 1945 in Achterveld in de gevorderde Mercedes met het kenteken RK-1 (ReichsKommissar).

De foto is genomen door Dr. M.R. Braun op de hoek van de Hessenweg / Dodeweg (rechtsaf).

Het was duidelijk dat de oorlog ten einde liep en dat Duitsland op korte termijn moest capituleren. Er werd over voorwaarden van capitulatie gesproken, maar vooral over de voedselvoorziening in bezet Nederland. Het doel van de bijeenkomst was een zo snel mogelijke maximale voedselbevoorrading door Geallieerde vliegtuigen. Prins Bernhard: "We gingen het schoolgebouw binnen en begonnen de onderhandelingen waarbij heel spoedig duidelijk werd dat het het beste was dat er aparte commissies kwamen die zich bezig hielden met vervoer ter land en de voedseldroppings." De gesprekken vonden plaats zonder tolk en de voertaal was Engels. Als op een gegeven moment één van de Nederlanders geen Engels bleek te spreken en toen zijn betoog in het Duits wilde houden, grijpt Bernhard in: "Dat vond ik verkeerd en toen heb ik gezegd: 'nee, zegt u het maar in het Nederlands, dan zeg ik het wel in het Engels'".

De gesprekken werden voortgezet op maandag 30 april en hierbij waren Z.K.H. Prins Bernhard, Generaal W. Bedel Smith en Dr. Seyss-Inquart aanwezig. Ook dit keer vonden de besprekingen plaats in Achterveld.



De deelnemers aan de voedsel-conferentie verlaten de school in Achterveld.

Voorop loopt Seyss Inquart (bijna niet zichtbaar)

Een belangrijke uitkomst van de conferentie was de mogelijkheid om de hongerende burgers in het westen van Nederland van voedsel te voorzien. Na het ondertekenen van de overeenkomst tussen de geallieerden en de Duitsers kon op 2 mei 1945 worden begonnen met de voedseltransporten. Vele vracht-auto's, vaak met Nederlandse chauffeurs, vertrokken vanaf Wageningen en Rhenen richting het westen van ons land. Ook werden er bepaalde droppingszones afgesproken voor de vliegtuigen, die gemarkeerd en beschermd zouden worden. Het voedsel zou op open velden worden gedropt bij Den Haag, Gouda, Leiden, Alkmaar, Utrecht, Schiphol, Vogelenzang, Ypenburg, Kralingsche Plas en Hilversum.

De droppings zouden worden aangekondigd via Radio Oranje en zouden tussen 28 april en 8 mei uitgevoerd door de Britten en de Amerikanen. De Britten noemden het

heel toepasselijk "Operatie Manna", genoemd naar de passage uit de bijbel Ex. 16:15: Hoewel de overeenkomst in Achterveld pas op 30 april rond was met daarin de afspraak dat de Duitsers niet op de vliegtuigen met voedsel zouden vuren, begonnen de Engelsen op 28 april al met de voedseldroppings boven bezet Nederland.

Nog voor de conferentie, op 17 april 1945, hadden de Duitsers de Wieringermeerpolder onder water laten lopen. De Duitsers wilden deze mogelijke landingsplaats voor geallieerde parachutisten ongeschikt maken. Tijdens de conferentie werd van Seyss-Inquart geëist dat hij geen verdere inundaties en S.D.-activiteiten zou ondernemen. Daarentegen werd als tegenmaatregel van de geallieerden verwacht dat de geallieerden niet verder zouden oprukken dan de Grebbelinie. De Grebbelinie was tijdens de oorlog door de Duitsers weer ingericht als verdedigingswerk en maakte deel uit van de zogeheten Pantherstellung. De werkzaamheden aan de Grebbelinie, in oktober 1944, werd in de Gelderse Vallei uitgevoerd door de organisatie 'Todt'. Het werk tijdens de aanleg van de Pantherstellung werd vooral uitgevoerd door krijgsgevangenen en burgers.

Door de op deze wijze gesloten overeenkomsten mochten er dus geen geallieerden de voorlopige 'Demarcatielijn' meer overschrijden. Vanzelfsprekend kwamen de beide legers hierdoor tegenover elkaar te liggen aan de beide zijden van de Grebbelinie. Hierdoor kwamen vooral Scherpenzeel en Woudenberg in dit zeer gevaarlijke "niemandland" terecht.

Bronnen: De Bevrijdingskroniek West-Veluwe.

Bevrijdingsatlas Veluwe.

De Grebbelinie, een cultuurhistorische gids.

Foto's : Archief Historische Kring Leusden,

Dhr. J. Schouten te Achterveld

Dhr. J. van Burgstede te Achterveld.